

Да 75-годдзя вызвалення Беларусі

Лёс 85-га стралковага палка

8 ліпеня 1941 года пасля баёў каля Беразіно і вёскі Сомры Крупскага раёна, часці 100-й стралковай дывізіі выйшлі да вёсак Эсьмоны і Заазер'е Бялыніцкага раёна. У гэты дзень 355 стралковы полк пад камандаваннем палкоўніка М.А.Шварова стрымліваў гітлераўцаў з боку Эсьмон, а асноўныя сілы дывізіі акапваліся каля вёскі Заазер'е, 23 медсанбат размяшчаўся каля пасёлка Зарэчча Круглянскага раёна.

Раніцай 9 ліпеня 1941 года 355 стралковы полк з прыдадзеным яму гаўбічным палком і разведбатам выйшлі на ўсходні бераг ракі Вослік у раёне Шапялевічаў, дзе ўжо стаялі ў абароне 331 стралковы полк і 34 артылерыйскі полк.

У той час, калі галоўныя сілы 100-й стралковай дывізіі арганізавалі абарону па ўсходняму берагу ракі Вослік, 85 стралковы полк пад камандаваннем падпалкоўніка М.В. Якімовіча вёў цяжкія абарончыя баі каля Заазер'я. 9 ліпеня полк падваргаўся бясконцаму артылерыйскаму і мінамётнаму абстрэлу, ударам нямецкай авіяцыі. Атакі танкаў праціўніка з пяхотай ішлі адна за адной, у кожнай такой атацы ўдзельнічала да 20 танкаў гітлераўцаў.

Бомбы, снарады і міны разбуралі акопы і траншэі, у раёне штаба 85 палка не было ні воднага жывога месца. У гэты дзень, 9 ліпеня 1941 года, камандзір аддзялення палкавой роты супрацьпаветранай абароны сяржант А.І. Хіўрэнка з зенітнага кулямёта збіў 4 самалёты праціўніка.

Гітлераўцы ніяк не маглі ўклініцца ў распалажэнне 85 стралковага палка. Як толькі немцы пачыналі новую атаку, кідаў наперад танкі, полк сустракаў іх агнём артылерыі, звязкамі гранат, палілі танкі бутэлькамі з бензінам. Ні на крок не адыйшоў 2-гі батальён пад камандаваннем капітана Пятра Яўгенавіча Грыгорьева. Ён не раз падымаў сваіх байцоў у контратакі. Вораг панёс цяжкія страты і быў адкінуты, але ў гэтых баях загінуў і сам камбат Грыгорьеў, памочнік начальніка штаба палка па разведцы старшы лейтэнант Мацвей Піліпенка, многія байцы і камандзіры.

Мужна абараняў свой рубеж 3-ці батальён 85 стралковага палка пад камандаваннем капітана Фёдара Піліпавіча Каўрыжкі. Батальён адбіў усе атакі гітлераўцаў. Група байцоў пад камандаваннем сакратара камсамольскага бюро палка намесніка палітрука Аляксандра Шнейдармана скрытна падабралася на пазіцыі нямецкай артылерыйскай батарэі. Гітлераўцы былі перабіты, былі захоплены дзве супрацьтанкавыя гарматы са снарадамі. Байцы разварнулі гарматы і трапнымі стрэламі падбілі 3 нямецкія танкі.

Толькі ўвечары атакі гітлераўцаў спыніліся, падпалкоўнік Якімовіч выслаў разведку. Вярнуўшыся, разведчыкі далажылі, што полк акружаны буйнымі сіламі гітлераўцаў. Толькі на поўнач ад Заазер'я, у раёне вёскі Касцюковічы Круглянскага раёна, вораг пакінуў невялікія сілы, але мясцовасць была забалочана.

Было вырашана прарывацца з акружэння менавіта на Касцюковічы. Прыкрываць адыход палка было даручана 3-му батальёну капітана Каўрыжкі, які быў узмоцнены мінамётнай ротай лейтэнанта П.І. Сердзюкова. Калі сцямнела, асноўныя сілы 85 стралковага палка нечаканым ударам прарвалі варожае кальцо, гэта астаткі 2-га батальёна капітана Грыгорьева, 1-ы батальён капітана Антушава, а таксама спецпадраздзяленне палка.

Раніцай, 10 ліпеня 1941 года гітлераўцы без разведкі і артабстрэлу кінулі ў бой танкі і бронетранспарцёры. Пасля з'явілася нямецкая авіяцыя. Гітлераўскія аўтаматчыкі прасачыліся на пазіцыі мінамётнай роты, чаргой ва ўпор быў забіты яе камандзір лейтэнант Павел Сердзюкоў. Асколкам міны быў забіты начальнік штаба 3-га батальёна капітан Васіль Тэртыхны. Скончыліся бутэлькі з бензінам, на зыходзе былі боепрыпасы. Усе акопы і траншэі былі завалены трупамі чырвонаармейцаў і немцаў, шмат байцоў было паранена.

Камандзір батальёна капітан Ф.П. Каўрыжка падняў байцоў у апошнюю атаку. Калі ён выскачыў з акопу непадалёку разарвалася нямецкая міна. У гэтым апошнім баі загінула шмат байцоў і камандзіраў, толькі нямногім байцам удалося вырвацца з акружэння.

Цяжкапаранены капітан Фёдар Каўрыжка і некалькі параненых байцоў трапілі ў нямецкі палон і трапілі ў лагер ваеннапалонных ў Бялынічы.

У баях каля Заазер'я было знішчана і паранена каля 300 гітлераўцаў, збіта 4 нямецкія самалёты, падбіты каля 20 нямецкіх танкаў і бронетранспарцёраў. Але і чырвонаармейцы панеслі вялікія страты, якія і сёння застаюцца дакладна невядомымі.

Асноўныя сілы 85 стралковага палка раніцай 10 ліпеня 1941 года, пераадолілі цяжкапраходную забалочаную мясцовасць і выйшлі да вёскі Касцюковічы, але злучыцца з асноўнымі сіламі 100 дывізіі не ўдалося. Яшчэ 9 ліпеня асноўныя сілы дывізіі і яе штаб на чале з камандзірам 100 дывізіі генерал-маёрам І.М. Русіянавым пераправіліся каля Цяцерына праз Друць і пачалі рухацца на Шклоў.

У гэты час немцы сканцэнтравалі ў Галоўчыне буйныя сілы з ліку 10-й нямецкай танкавай дывізіі, якія пачалі наступаць уздоўж ракі Вабіч і ў накірунку на Шклоў. Адыход асноўных сіл дывізіі прыкрываў 355 стралковы полк пад камандаваннем палкоўніка Шварова. Воіны палка падбілі 21 танк праціўніка толькі на ўчастку Цяцерына – Галоўчын. Пасля гэтых баёў полк Шварова адыйшоў на Шклоў.

Пасля прарыву з акружэння і баёў каля Заазер'я ад 85 стралковага палка засталася крыху больш роты. Узялі кірунак у бок Цяцерына, але паміж вёскамі Шыпягі і Вішанкі зноў трапілі ў акружэнне. З 10 па 12 ліпеня 1941 года вытрымалі трохдзённы бой каля вёскі Шыпягі Круглянскага раёна. Лес каля Шыпяг немцы блакіравалі. Вечарам пачуўся роў матораў нямецкіх танкаў, адначасова з агнямётаў немцы падпалілі лес. Камандзір 85 палка падпалкоўнік Якімовіч павёў байцоў на прарыў, але на ўскрайку лесу па чырвонаармейцах ударылі кулямёты. Многія там і паляглі, астатнія кінуліся ў жытнёвае поле. Раніцай у хвойніку за Шыпягамі сабралася ўсяго сем чалавек. Гэта камандзір палка падпалкоўнік Якімовіч, камісар Зыкаў, камсорг палка Шнэйдэрман, байцы Аўсянікаў, Данілаў, Нікалаеў, Сямёнаў.

Выйшлі на дарогу Шапялевічы – Цяцерын, па ёй увесь час рухаліся нямецкія войскі. У гушчары лесу, непадалёку ад вёскі Храпы, правялі цэлыя суткі. Якімовіч увечары адправіў у вёску на разведку байцоў Данілава і Сямёнава. Немцаў у вёсцы не аказалася. Калгасніца Матруна Астроўская накарміла чырвонаармейцаў, адшукала для ўсёй групы цывільную вопратку.

У рэдкалессі, непадалёку ад дарогі, што вяла з вёскі Храпы на Касцюковічы, захавалі палкавы сцяг 85 стралковага палка. Праз некалькі дзён паміж вёскамі Ліхінічы і Паўлавічы немцы абстралялі групу і яна распалася.

Рознымі былі лёсы уцалелых байцоў і камандзіраў 85 стралковага палка. У горадзе Вялежы былі схоплены і расстраляны камісар палка Зыкаў і камсорг Шнэйдэрман. Камбата 3-га батальёна Фёдара Каўрыжка з Бялыніцкага лагера забрала сястра са Шклова. Пасля выздараўлення ён пачаў займацца падпольнай дзейнасцю, быў схоплены гітлераўцамі і адпраўлены ў канцлагер у Германію, дзе і загінуў.

У жывых пасля вайны засталіся толькі камандзір палка Якімовіч, байцы Срэбны, Нікалаеў і Сямёнаў. Такім чынам, ліпеньскія баі 1941 года вельмі дорага каштавалі байцам і камандзірам 85 стралковага палка.

Анатоль Марозаў, настаўнік гісторыі ДУА “Свяцілавіцкі ВПК ДССШ”, кіраўнік пошукавай групы “Следапыт”